

Огляди та рецензії

МОЛОДІЖНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РАДИКАЛІЗМ ТА ЕКСТРЕМІЗМ В УКРАЇНІ У ПОЛІТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

(Рец.: Васильчук Є.О. Політичний радикалізм сучасних молодіжних субкультур : монографія / Є.О. Васильчук. – Черкаси: вид-во Чабаненко Ю.А., 2012. – 264 с.; Васильчук Є.О. Політичний радикалізм та екстремізм у молодіжному середовищі України / Є.О. Васильчук. – Черкаси: «Палліум», 2014. – 514 с. ; Васильчук Є.О. Політичний радикалізм та екстремізм у молодіжному середовищі України / Є.О. Васильчук. – 2-е вид., випр. і доповн. – Черкаси: видавець Ольга Вовчок, 2015. – 416 с.; Васильчук Є.О. Російський екстремізм в Україні / Є.О. Васильчук. – Черкаси: видавець Ольга Вовчок, 2015. – 120 с. – (Серія “Проблеми національної безпеки”); Васильчук Є.О. Субкультурний молодіжний радикалізм: монографія / Є.О. Васильчук, Л.П. Чернова. – Харків: “Діса плюс”, 2016. – 128 с. – (Серія “Проблеми національної безпеки”).

Цикл наукових праць доктора політичних наук Є.О. Васильчука включає в себе опубліковані впродовж 2012-2017 років монографічні видання, які актуалізують проблему поширення ідей політичного радикалізму та екстремістських практик серед сучасної української молоді. Обґрунтування актуальності досліджуваної проблематики не викликає заперечень, адже стрімке наростання екстремістських і терористичних викликів і загроз безпечному існуванню людини, суспільства і держави може стати істотною загрозою національній безпеці Української Держави. Тому, заслуговує уваги прагнення автора здійснити комплексний аналіз цього явища, виявити та зафіксувати ідейно-культурні джерела появи та поширення політичного екстремізму в Україні, встановити чинники його ескалації в новітніх умовах.

Дослідження мають чітко продуману та логічно вмотивовану структуру, відзначається широкою джерельною базою. На підставі глибокого фахового аналізу численних нормативно-правових актів України та зарубіжних держав, використання значного фактологічного матеріалу, Є.О. Васильчук здійснив змістовне структурування і класифікацію викликів і загроз національній безпеці України, які підпадають під визначення екстремістських. Комплексний аналіз сутності феномену політичного радикалізму та екстремізму дозволив автору презентувати складний та неоднозначний характер цього явища у новітніх соціополітичних реаліях.

Детальний аналіз теоретичних підходів до вивчення феномену політичного радикалізму та екстремізму відзначається своєю ґрунтовністю та об'єктивністю. Виокремлення низки наукових підходів (соціологічного, соціально-філософського, культурологічного, історико-політологічного, правового тощо) засвідчує авторську обізнаність із сучасною науковою літературою різних галузей наукового знання, у якій висвітлюється проблематика екстремізму. Вагомим є й використання сучасних методик наукових політологічних досліджень, зокрема, постструктуралістської та постмарксистської методології.

Цінним є намагання дослідника поєднати наукові розробки та власний практичний досвід. Зважаючи на це, необхідно констатувати, що автор зміг вибудувати аргументоване обґрунтування політико-правової сутності радикалізму та екстремізму як соціально-політичного феномену, об'єктивно і неупереджено розкрити сутність викликів і загроз з боку його суб'єктів для національної безпеки України.

Значну увагу у роботі зосереджено на ідейно-культурних витоках політичного радикалізму та екстремізму в Україні. Залучення репрезентативної джерельної бази (значна частина джерел введено до наукового обігу вперше, що додатково підкреслює наукову значущість дослідження) та оригінальний авторський підхід до її класифікації і аналізу, дозволили виявити характерні особливості “екстремальної свідомості”, елементи якої у суспільно-політичному житті конститууються у різноманітні екстремістські поведінкові практики. Крім того, автором фактично уперше у вітчизняній науці здійснено оригінальну класифікацію екстремістського середовища, виявлено, виокремлено та охарактеризовано наявні у ньому ідейні течії та напрями.

Монографії вирізняються проведеним автором прискіпливим аналізом джерел. При цьому, київський дослідник не обмежується лише коментуванням їх змісту а й ґрунтовно з'ясовує рівень інформативності, джерелознавчу цінність загалом. Це дає змогу цілісно осягнути деякі особливості молодіжного політичного радикального руху, які не відображались раніше науковцями через певну фрагментарність його вивчення.

Використовуючи статистичні матеріали, дані соціологічних досліджень, проведених органами державної влади та управління, інститутами громадянського суспільства, Є.О. Васильчук виокремив і проаналізував об'єктивні причини виникнення і поширення радикалістських ідей та екстремістських виявів серед сучасної української молоді. Ґрунтовністю та послідовністю викладу відзначається також здійснений автором факторний аналіз ескалації екстремізму в новітній Україні.

Науково-практичну цінність має й глибокий аналіз інституційно-правового забезпечення політики держави у сфері профілактики, запобігання і протидії виявам екстремізму. Заслужують на увагу авторські технології дослідження соціокультурного та інформаційно-психологіч-

ного впливу на молодіжне середовище України задля зниження рівня агресивності, нейтралізації інтолерантних ідей і практик.

Водночас у монографіях сформульовані та належно обґрунтовано конкретні рекомендації. Попри певну дискусійність, ці твердження, об'єктивно, можуть бути використані науковцями та практиками. Фактичний матеріал, узагальнення та висновки досліджень, вважаємо, повинні бути використані у науково-експертній та аналітико-прогностичній діяльності при формуванні та реалізації державної політики у сфері профілактики, запобігання і протидії загрозам національній безпеці України з боку саморадикалізованих осіб, молодіжних екстремістських спільнот і терористичних угруповань. Зокрема, їх врахування доцільне для удосконалення чинного законодавство у сфері протидії загрозам і викликам національній безпеці держави, розроблення та реалізації заходів щодо профілактики цієї соціально небезпечної поведінкової практики в різних сферах суспільного життя. Цінними вони можуть бути й для працівників структурних підрозділів органів державної влади та місцевого самоврядування, які забезпечують формування та реалізацію державної молодіжної політики, моніторинг розвитку суспільно-політичної ситуації. Відповідні знання є важливими й для працівників правоохоронних органів у їх повсякденній діяльності по реалізації заходів, спрямованих на упередження злочинної діяльності екстремістських угруповань, що зазіхають на територіальну цілісність України. Зацікавлять вони й керівників політичних партій та інших громадських формувань, насамперед, численних молодіжних організацій та об'єднань. Безперечно, матеріали досліджень будуть корисними для подальших наукових розробок, у навчальному процесі та виховній діяльності.

Вагомості сформульованим у рецензованих працях узагальненням та висновкам додає той факт, що автором здійснено апробацію власних розробок у межах реалізації наукового проекту, підтриманого грантом Президента України для обдарованої молоді.

Варто відзначити ясний і чіткий стиль викладу матеріалу, використання стійких науково-фразеологічних конструкцій, термінології. Водночас рецензовані видання вирізняються належною доступністю у сприйнятті значного фактологічного матеріалу, оригінальними узагальненнями та висновками її автора, котрі заслуговують на увагу не лише наукової спільноти, фахівців-політологів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, а і якнайширшого читацького загалу.

Таким чином, цикл праць доктора політичних наук Є.О. Васильчука можна вважати цілісним, комплексним і системним дослідженням, присвяченим аналізу актуальних проблем поширення політичного радикалізму та екстремізму у сучасному молодіжному середовищі України. Положення, узагальнення і висновки та рекомендації рецензованих праць зведені автором у цілісну наукову роботу під назвою "Молодіжний політичний радикалізм та екстремізм в Україні: причини ескалації,

ідеологія, механізми діагностики, запобігання та протидії”, яка подана на здобуття Премії Президента України для молодих учених й отримала схвальну оцінку та підтримку відомих учених-політологів України, окремих науковців із інших країн.

С. М. Дерев’янюк
(Івано-Франківськ)

БАГАТОЛИКІ КУЛЬТУРНІ ОБРИСИ МІСТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

(Рец.: Монолатій І. Діри пам’яті. Як пам’ятаючи місто забуває / Іван Монолатій. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. – 160 с.)

2016-2017 рр. позначилися виданням кількох книг, присвячених полікультурній і соціальній історії західноукраїнських міст та містечок у модерну епоху. Серед них: україномовні переклади Мартіна Поллака («До Галичини. Про хасидів, гуцулів, поляків і русинів») та Флоранс Хейман («Повернення пам’яті: Сторінки єврейської історії Чернівців») [2; 3]. Наукова розвідка, на аналізі якої сфокусуємося, стосується мультиетнічної історії Івано-Франківська / Станиславова. «Діри пам’яті» І. Монолатія є спробою окреслити основні віхи полікультурного розвитку, сучасний стан досліджень історії Івано-Франківська та визначити перспективні напрямки подальших урбаністичних студій міста у цій царині [1].

До збірки статей, як зазначає автор у вступній частині, увійшли його публікації за останніх 10 років. Вони концептуально розділені на дві частини. Першу з них І. Монолатій присвятив проблематиці походження міста Станиславів та особливостям формування і розвитку його найчисельніших етнічних громад – польської, єврейської, української та вірменської. Етнічні поділи часто співпадали з релігійними, мовними та цивілізаційними, про що досить влучно зазначає автор [1, с. 22-24, 27]. Вже у XVII ст. у місті співживуть римо-, вірмено- і греко-католицизм, православ’я, протестантизм та юдаїзм. Ці релігійні громади водночас репрезентували візантійську, латинську і близькосхідну цивілізації. У мовному контексті вони поділялися на їдишемовних, польськомовних, україномовних і тих, що розмовляли вірменською.

Такі чотирирівні поділи (у релігійному, цивілізаційному, мовному й етнічному контекстах) робили місто Станиславів доволі строкатим і проблематичним місцем міжкультурних комунікацій. І. Монолатій справедливо постулює про те, що не варто ідеалізувати це полікультурне минуле Станиславова, адже окрім перманентних ділових контактів, усі його етнічні громади залишалися у власних культурних «гетто»,